

שמירת נגיעה

מדרשת תהילה

A] SHOMER NEGIAH - THE ISSUES

- The status of the halacha - D'Oraita or Derabbanan?
- What kind of touching does it relate to? What about 'professional' touching - medical care, therapies, handshaking?
- Which people does it relate to - family, children, same gender?

B] THE STATUS OF THE ISSUR

B1] THE TORAH SOURCE

1. (ו) איש איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אגני ה' (ויט) ואל-אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה

ויקרא יח,ו, יט

Apart from the issurim of forbidden marriages and sexual relationships, the Torah includes a separate issur of 'Lo Tikrevu' - not to coming 'close' to one of the arayot

2. לא תקרבו - כנוי לשכיבה

אבן עזרא ויקרא שם

On a 'pshat' level, Lo Tikrevu can be read as another reference to full sexual relations¹

B2] THE TALMUDIC SOURCES

3. (ב) ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה. אין לי אלא שלא יגלה. מנין שלא תקרב? תלמוד לומר לא תקרב. אין לי אלא נידה בל תקרב בל תגלה. מנין לכל העריות בל תקרבו ובל תגלו? תלמוד לומר לא תקרבו לגלות,

ספרא אחרי מות פרשה ט

Chazal learn that there is a separate issur of 'kiruv basar' - intimate closeness with arayot which falls short of full relations

4. איזהו סייג שעשתה תורה לדבריה? הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב (ויקרא יח,ט) יכול יחבקה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב. יכול תישן עמו בבגדיה על המטה ת"ל לא תקרב

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ב

Chazal see this as a 'fence from within the Torah' - where the Torah creates a halacha to protect another more serious Torah mitzvah². Here 'Lo Tikrevu' is seen to include intimate contact such as - hugging, kissing, sleeping in the same bed fully clothed, and even flirting! It sounds from this source that such closeness is a Torah prohibition

5. דאמר רבי פדת: לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד, שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. אמר עולא: אפילו שום קורבה אסור, משום 'לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'

שבת יג.

However, this Gemara would seem to indicate that the Torah prohibition is full sexual relations, but that other intimate contact would be a rabbinic prohibition

1. This is supported by Vayikra 20:16 where 'tikrav' is clearly talking about full sexual relations.

2. Other examples include: (i) owning chametz on Pesach as a fence for not eating it; (ii) not bearing a grudge as a fence for not taking revenge; (iii) not making statues even for art as a fence against avoda zara. In each case the less serious aveira is still a Torah prohibition to protect against another more serious one.

B3] THE PSAK IN THE RISHONIM

6. והמצוה השנ"ג היא שהזהירונו מקרוב לאחת מכל אלו העריות ואפילו בלא ביאה. כגון חבוק ונשיקה והדומה להם מפעולות הזנות. והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה (אח"מ יח ו) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. כאילו יאמר לא תקרבו מהן קרוב יביא לגלות ערוה אמרו ונכרתו הנפשות העושות - מה תלמוד לומר! לפי שנאמר לא תקרבו יכול יהו חייבין כרת על הקריבה. ת"ל העושות - לא 'הקרבות'

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנג

The Rambam rules that Lo Tikrevu is a Torah prohibition but karet is only applicable to full sexual relations

7. כתב הרב והמלצה שלש מאות וחמשים ושלוש שנמנענו מהתעדתן באחת מכל אלה העריות ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשוק והדומה להם מפעולות המעמיקים בזמה והנה הרב מלא בריותיו ותלה דבריו באילן גדול. אבל כפי העיון בתלמוד אין הדבר כן שיהיה בקריבה שאין זה גלוי ערוה כגון חבוק ונשוק לאו ומלקות כי אלסם זה האיסור מדרבנן, או יהיה מן התורה דכל דמתבני מאיסורא איסורא הוא כענין בחני שיעור, אבל אין זה עיקר מדרש בלאו הזה אלא קרא אסמכתא בעלמא. והרבה מאד כן בסיפרא ובסיפרי. ודע כי ה'קריבה' לאשה' בכתוב תאמר על הביאה כענין (תנא כ) ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים וכתוב (ישעי' ה) ואקרב אל הנביאה ותהר ותלד בן

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שנג

The Ramban learns that intimate touching is not a separate Torah mitzvah. It is either a Rabbinic prohibition, or it may be a Torah prohibition in the form of a 'chatzi shiur', in a qualitative sense. In this context, intimate and sexual touching is a 'toned-down' version of full sexual relations

B4] SHULCHAN ARUCH

8. הבא על אחת מן העריות דרך איברים, או שחבק ונשק ונהנה בקירוב בשר, הרי זה לוקה (חלקת מחוקק (ח) - זה הוא דעת הרמב"ם אבל הרמב"ן נחלק על הרמב"ם בזה ודעתו שאין חיוב מלקות רק בהערה ממש ושאר קריבות מדרבנן. ובספר זוהר הרקיע (שחיבר הרשב"ץ על תרי"ג מלות) במלות ל"ת מלוה י' הסכים עם הרמב"ן

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כ סעיף א

The Shulchan Aruch rules like the Rambam that Shomer Negiah is a Torah prohibition. The commentaries on the Shulchan Aruch also bring the view of the Ramban

9. ... וכל איסור עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים אע"פ שאין בו מיתה, רק לאו בעלמא, לריך ליהרג ולא לעצור

רמ"א שולחן ערוך יורה דעה סימן קנו סעיף א

Some poskim (including here the Rema) rule that a person should die rather than commit an issur of arayot, even those which have no karet penalty. According to the psak of the Shulchan Aruch that Lo Tikrevu is min HaTorah, it is therefore a Torah prohibition of arayot, which would be yehareg ve'al ya'avor!

10. ואין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה

רמ"א שולחן ערוך יורה דעה סימן קפג

The issur of 'Lo Tikrevu' applies equally to married and single women, now that single woman may not go to the mikveh

C] WHAT TYPE OF TOUCHING IS PROHIBITED?

11. ומכל מקום משמע דאף הרמב"ם לא קאמר אלא כשעושה חיבוק ונישוק דרך חיבת ביאה שהרי מצינו בש"ס בכמה דוכתי שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחותיהם וכך משמע להדיא ממ"ש הרמב"ם כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מן התורה ...

ש"ך יורה דעה סימן קנו ס"ק י

The Shach rules like the Rambam but limits the prohibition to contact of an intimate and sexual nature

12. דבר הליכה בסאבוויי ובבאסעס בזמן שהולכים בני אדם לעבודתם שנמצאים שם אנשים ונשים דחופים זה בזה, שקשה מליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים אם מותר אז ללכת בשעות אלו שם. הנה מצד הנגיעה ודחיפה בנשים אז ליכא שום איסור משום דאין זה דרך תאוה וחבה, וכל איסור נגיעה בעריות הוא אף להרמב"ם שסובר שהוא בלאו דלא תקרבו דאורייתא דוקא דרך תאוה כמפורש בדבריו ריש פכ"א מא"ב, ומשמע שבלא דרך תאוה ליכא אף איסור מדרבנן שלא הזכיר זה, ומפורש כן בש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י שהרי כתב הש"ך ראייה ממה שמצינו שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם. עכ"פ לדינא בנשים אחרות אף בא"א ונדות ונכריות ליכא איסור שלא בדרך תאוה לכו"ע

שו"ת אגרות משה חלק אה"ע ב סימן יד

Rav Moshe Feinstein agrees with the view of the Shach when it comes to bumping into people on the bus etc. This would apply to inadvertent touching but obviously not if there was an intimate intention on either side. On that basis, Rav Shlomo Zalman Auerbach ruled that it is permitted to sit next to someone of the opposite gender on the bus³

13. ולהושיט יד לאשה כדרך הנותנים שלום בהפגשם, פשוט שאסור אף לפנויה שהרי הן נדות וכ"ש לאשת איש

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קיג

In one place Rav Moshe clearly prohibits shaking hands in a business meeting

14. בדבר שראית שיש מקילין אף מיראי ה' ליתן יד לאשה כשהיא מושיטה אולי סוברין דאין זה דרך חבה ותאוה אבל למעשה קשה לסמוך ע"ז.

שו"ת אגרות משה חלק אה"ע א סימן נו

Elsewhere, Rav Moshe is less emphatic and is reluctant to rely on 'heterim' when it comes to hand shaking

• *There are certainly many poskim who prohibit handshaking as negiah derech chibah and some would even claim it to be 'yehareg ve'al ya'avur'. However there are other prominent poskim who permit handshaking⁴ in a business context on the basis that it is not derech chibah. In addition, it may also may cause offense to others.⁵*

• *Nevertheless touching in an office environment often IS derech chiba and it is far better to try and avoid the issue wherever possible.*

• *'Clinical touching' such as medical examinations and physical therapy are clearly not 'derech chiba' and are permitted⁶. If a same gender doctor is available and suitable, this is preferable.*

• *Assistants and workers in care homes for the elderly or disabled are also likely to fall within this category, although there will be grey areas in which a posek should be consulted eg hydro-therapy in a pool with an adult of the other gender⁷*

• *Hairdressers could also be classified as 'involved in their profession' and thus not derech chiba, although many poskim recommend trying to avoid this.*

• *Massage seems clearly to be prohibited in most cases.*

• *Student 'training' on the opposite gender (eg in physical therapy) is also likely to be also prohibited.*

D] TO WHICH PEOPLE DOES IT APPLY AND WHICH NOT?

D1] CLOSE RELATIVES

15. המחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם, כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם, אף על פי שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים, שאין קרובים לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאב לבתו ומהאם לבנה. (חלקת מחוקק (י) וכו"כ לזת צמו וכו"כ לאחותו הקטנה).

ושלחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כא סעיף ז

• *Touching, kissing and hugging between grand/parents and grand/children is totally permitted. This is also true of siblings who are children⁸. There is clearly no suggestion of a sexual context to these relationships.*

3. Although in many religious communities in Israel this is not done and one should naturally not place others in embarrassing situations.

4. Some advise to shake the hand limply, others firmly - in each case in an attempt to avoid chiba.

5. Note that if the handshaking is indeed derech chiba, avoiding personal embarrassment would not be a heter, unless one classified even negiah derech chiba as an issur derabbanan (against the view of the Shulchan Aruch and many Acharonim) and then applied the principle of 'kavod haberyot' - that breach of rabbinic prohibition is usually permitted to avoid serious embarrassment. This topic is dealt with in more detail in a separate shiur.

6. The halachot are stricter between a husband and his wife who is nidda, since they are used to a great intimacy between them.

7. Other relevant factors may include the mental age of the patient, and whether the therapist is male or female. The halacha is often stricter on men working with female patients.

8. Some poskim say under 11 for sisters and under 12 for brothers

• *The halacha is critical of adult siblings hugging and kissing in a very affectionate way. It is seen as a דבר מגונה - inappropriate behavior. Nevertheless this is not a Torah prohibition of Lo Tikrevu since there is still an assumption that there is no sexual context. (If there is, this will certainly be a Torah prohibition).*

16. והאיסור הוא משום שמגונה ביותר שהוא משום שלא יבא להקל בשאר עריות ולכן כיון שהוא רק מדרבנן גם להרמב"ם וגם אין האיסור מצד הן עצמן להחשיב זה עצמו למעשה איסור, אין למחות כשנוטה שלא יועיל ומוטב שיהיו שוגגים ולא מזידים. אבל הוא רק לאחותו ואחות אמו וה"ה לאחות אביו דבכולהו ליכא תאוה והנאה מתפלתם של אנשי כה"ג.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קלז

Rav Moshe Feinstein writes that people should not be criticized for this if they will not listen, although it is not correct and may be an issur derabbanan. Rav Mordechai Willig writes that in certainly extenuating circumstances there is room for leniency and a posek should be consulted. This would also apply to aunts.

• *Nevertheless with other relatives there is a real possibility of derech chiba (on one side or both) and they are fully included in the issur of Lo Tikrevu. This would include uncles, cousins, sister/brother-in-law, mother/father-in-law⁹. Thus touching these relatives in a way which is potentially derech chiba is prohibited. The argument 'surely I can kiss my own cousin' is equivalent to arguing in the case of any other man that you can kiss and touch him since you're not attracted to him anyway!*

D2] STEP- AND ADOPTIVE PARENTS

• *There are different approaches on the issue of step and adoptive parents. Many poskim treat the relationship like that of a non-relative and prohibit touching etc. Some poskim rule that if the child is raised by that person from a very early age, such that it relates to the person as a normal parent, then the halachot of regular parents apply*

D3] SAME GENDER¹⁰

• *Since male homosexuality is included as one of the arayot, the halachot of Lo Tikrevu will apply in the event of same-gender attraction. There will be an issue of shemirat negiah*
 • *Female homosexuality is not one of the arayot (although it is halachically prohibited). As such, shemirat negiah will not technically apply. However, there will be other issues of tzniut.*
 • *A person who is attracted only to the same gender is still included in the halachot of shomer negiah vis a vis the other gender*

E] EXTENSIONS OF LO TIKREU BEYOND SHOMER NEGIAH

18. צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד. ואסור לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות. ואסור לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה. ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור. ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפ"ל אינם עליה, שמא יבא להרהר בה. והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות ממנה, כאלו נסתכל בבית התורף (פ"ל ערוה) שלה. ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שיערה והמתכוין לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכת מרדות. ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן כא סעיף א

The halacha also prohibits intimate conduct between men and women, even where no touching is involved eg flirting, inappropriate staring, listening to women singing etc

9. The technical ages from which negiah is an issues are 9 for a boy and 3 (some say 7) for a girl. However, this will only be in a situation which is derech chibbah. This will depend on the age of the child and the circumstances. A good deal of sense and discretion needs to be applied. Holding the hand of a 4 year old is clearly different to an 16 year old!

10. A detailed discussion about Jewish approaches to homosexuality and related issues in today's world is essential, but this is not the forum.